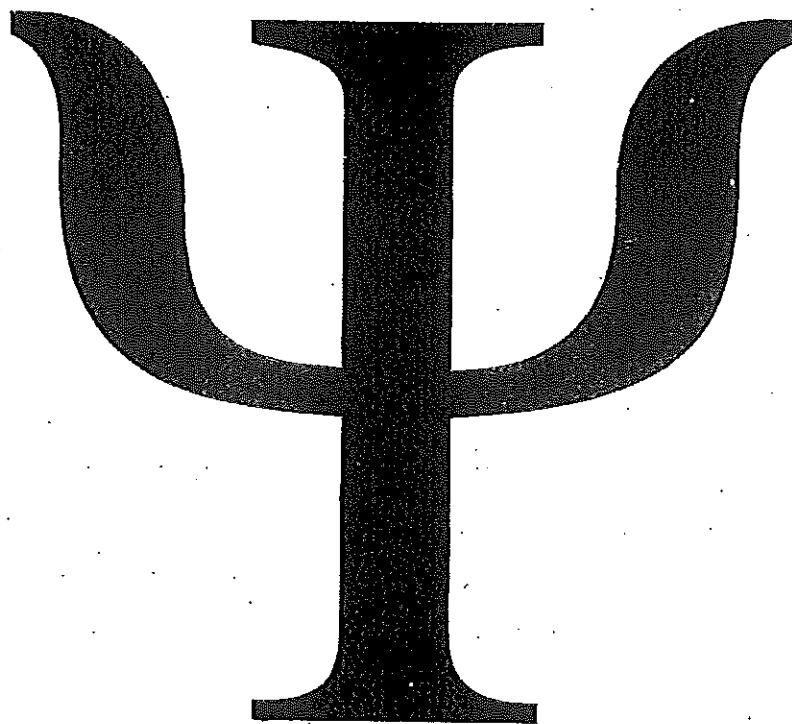

ČESKOSLOVENSKÁ PSYCHOLOGIE

ČASOPIS PRO PSYCHOLOGICKOU TEORII A PRAXI

ACADEMIA
ISSN 0009-062X

3 $\frac{XL}{96}$

VNITŘNÍ KONZISTENCE ČESKÉ VERZE DOTAZNÍKU NEO-FFI¹⁾

MARTINA HŘEBÍČKOVÁ, IVO ČERMÁK
Psychologický ústav AV ČR, Brno

ABSTRACT

Internal consistency of Czech version of NEO-FFI Inventory

M. Hřebíčková, I. Čermák

The psychometric properties of the translated NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) designed to measure the five personality dimensions were examined in a sample of 945 Czech subjects. The NEO-FFI comprises 12 items for each of the five personality domains Neuroticism, Extraversion, Openness, Agreeableness, and Conscientiousness. The internal consistencies of the five scales ranged from 0.60 to 0.84. Factor analysis of the NEO-FFI items supported the scoring key of the inventory, although some items supposedly measuring the factors Openness to experience and Agreeableness should be impro-

ved by revision. The authors discuss the psychometric characteristics of the NEO-FFI in Non-American sample and findings concerning the generalizability of the instrument across German, Canadian, and Polish samples. The results demonstrate psychometric adequacy of the NEO-FFI in Czech language.

key words:

five-factor structure of personality description, NEO-FFI, internal consistency

klíčová slova:

pětifaktorová struktura popisu osobnosti, NEO-FFI, vnitřní konzistence

PĚTIFAKTOROVÁ STRUKTURA OSOBNOSTI

Pětifaktorová struktura osobnostních charakteristik je v poslední době předmětem teoretického i aplikovaného výzkumu v mnoha zemích. Její zastánci se snaží dokázat, že pět faktorů objasňuje strukturu osobnosti lépe, než např. Eysenckův třífaktorový model.

Pětifaktorová struktura se objevuje při analýze údajů pocházejících z různých zdrojů výpovědí o osobnosti – ze škál tvořených slovy popisujícími osobnost, z osobnostních dotazníků, z volných výpovědí o osobách. Většina studií prokázala, že rysové deskriptory se shlukují do pěti faktorů: 1. *Extraverze*, 2. *Přívětivost*, 3. *Svědomitost*, 4. *Emocionální stabilita*, 5. *Kultura, Intelkt* nebo *Otevřenost vůči zkušenosti*, pro jejichž souhrnné pojmenování se vžil název Big Five. Uvedené faktory se objevují v analýzách posuzování sebe a jiných na škálách tvořených přídatnými jmény popisujícími vlastnosti osobnosti, ale také při aplikaci různých technik rotace či extrakce faktorů v rámci faktorové analýzy i na různě definovaných vzorcích. Pětifaktorová struktura se více či méně potvrdila v lexikálních studiích v americké angličtině (Goldberg, 1990), holandštině (De Raad, 1992), němčině (Ostendorf, 1990), maďarštině (Szirmák, De Raad, 1994), polštině (Szarota, 1995a), italštině (Caprara, Perugini, 1994; Di Blas, Forzi, 1994), ruštině (Šmeljev, Pochilko, 1993) a češtině (Hřebíčková, 1996).

¹⁾ Tato studie je součástí grantového projektu č. 406/96/1543 Grantové agentury České republiky „Vztah mezi obecnými a specifickými charakteristikami osobnosti: pětifaktorový model osobnosti, osobnostní přístup k agresi, styly identity“.

Došlo: 20. 3. 1996; M. H., I. Č., Psychologický ústav AV ČR, Veveří 97, 602 00 Brno, tel. 057268282, 057268283, fax 05744667, e-mail: martina@dior.ics.muni.cz; cermak@phil.muni.cz

Dosavadní vývoj uvažování v intencích přístupu Big Five a samotné výzkumy směřují k obecnějším závěrům: a) vytvářejí společný jazyk nezátížený vztahem k dílčí psychologické škole, b) pomáhají integrovat poznatky o osobnosti (např. McCrae, Costa, 1987). Integrativní momenty jsou obsaženy i v metaanalýzách osobnostních prediktorů úspěšnosti v zaměstnání, kde se model Big Five při srovnání s jinými hodnotícími kritérii jeví jako velmi kvalitní nástroj zjišťování obecných osobnostních předpokladů pro výkon profese (Barrick, Mount, 1991). Někteří autoři poukazují na užitečnost pětifaktorového přístupu ke zkoumání struktury osobnosti v tom, že vytváří interpretační rámec pro individuální odlišnosti v charakteristikách, které nejsou v tomto modelu přímo zahrnuty. Zjišťuje se například, že *Emocionální stabilita* a *Přívětivost* hrají důležitou roli v projevech agrese, *Otevřenost* a *Extraverze* souvisejí s individuací (Caprara, Barbaranelli, Bermudez, Maslach, 1996). Pětifaktorový model může sloužit jako spojující most mezi různými psychologickými disciplínami, má však i určitá omezení (Briggs, 1989; 1992; Block, 1995; Borkenau, Ostendorf, 1990; Caprara, Barbaranelli, Bermudez, Maslach, 1996).

Také v dotaznících, které neměří faktory Big Five, je lze i při rozporuplnosti nalézt objevit – např. v Cattellově 16PF, Eysenckově EPQ, Comreyově CPS, Guilfordově GZTS, MMPI atd. (Costa, McCrae, 1988; McCrae, Costa, Busch, 1986; McCrae, Costa, 1989; Piedemont, McCrae, Costa, 1991; Zuckerman, Kuhlman, Camac, 1988).

DOTAZNÍKY VYVINUTÉ NA ZÁKLADĚ PĚTIFAKTOROVÉHO MODELU

Nejnámějšími dotazníky zkonstruovanými pro měření jednotlivých dimenzí BF jsou *NEO Personality Inventory – NEO-PI* (Costa, McCrae, 1985), *Revised NEO Personality Inventory – NEO PI-R* a *NEO Five-Factor Inventory – NEO-FFI* (Costa, McCrae, 1992). Tyto dotazníky byly přeloženy do němčiny, polštiny, ruštiny, holandštiny, hebrejštiny, čínštiny, chorvatštiny, francouzštiny, japonštiny, korejštiny, norštiny, portugalštiny a španělštiny. Jsou používány jak ve výzkumu, tak v klinické praxi pro diagnózu osobnostních poruch nebo výběr pacientů pro určitý typ terapie (Miller, 1991) či při výběru povolání (McCrae, John, 1992). Na evropském kontinentu byly vytvořeny dva dotazníky pro měření Big Five – italský Big Five Questionnaire – BFQ (Caprara, Barbaranelli, Borgogni, 1993; 1994) a holandský Five Factor Personality Inventory – FFPI (Hendriks, Hofstee, DeRaad, 1994). České verze obou posledně zmíněných dotazníků jsou již k dispozici.

NEO DOTAZNÍKY

P. Costa a R. McCrae, autoři americké originální verze dotazníku NEO-FFI, vytvořili nejprve model zahrnující *Neuroticismus*, *Extraverzi* a *Otevřenost vůči zkušenosti* (Costa, McCrae, 1980). Odtud se odvozuje první část názvů dotazníků – *N(euroticism)*, *E(xtraversion)*, *O(penness)*. Později do osobnostního modelu zahrnuli další dvě dimenze – *Přívětivost* a *Svědomitost*. Dosud byly vytvořeny tři verze NEO dotazníku – *NEO Personality Inventory – NEO-PI* (Costa, McCrae, 1985), revidovaná verze – *Revised NEO Personality Inventory – NEO PI-R* (Costa, McCrae, 1992) a *NEO Five-Factor Inventory – NEO-FFI* (Costa, McCrae, 1989; 1992).

V dotazníku NEO-PI každou z dimenzí – *Neuroticismus*, *Extraverze* a *Otevřenost vůči zkušenosti* – měří 48 položek, škála měřící *Přívětivost* je zastoupena 18 položkami a stejný počet položek má i škála měřící *Svědomitost*. Každá z prvních tří škál je dále rozdělena do šesti subškál, zatímco škály měřící *Přívětivost* a *Svědomitost* nejsou do subškál členěny. Revidovaná verze *NEO PI-R* obsahuje 240 položek, 48 položek pro každou škálu, jež se dále dělí do 6 subškál.

V našem výzkumu jsme použili zkrácenou verzi revidované formy *NEO*, dotazník

NEO-FFI. Položky dotazníku se dále nediferencují do jednotlivých subškál. Každá z pěti škál je tvořena 12 položkami, které nejlépe vystihovaly jednotlivé dimenze v analýze dotazníku *NEO PI-R*, což znamená, že všechny položky dotazníku *NEO-FFI* jsou rovněž obsaženy v dotazníku *NEO PI-R*.

NEO – Five Factor Inventory měří: 1. *Neuroticismus* reflektující anxieta, hostilitu, depresi, vědomí sebe, impulzivitu a zranitelnost; 2. *Extraverzi* zahrnující vřelost, družnost, asertivitu, aktivitu, vyhledávání vzrušení a pozitivní emoce; 3. *Otevřenost vůči zkušenosti* odkazující k fantazii, estetickému prožívání, orientaci na ideje a hodnoty; 4. *Přívětivost* obsahující altruismus, empatii, důvěru, péči o jiné a 5. *Svědomitost* vyjadřující systematičnost, přesnost, cílevědomost a čestnost.

METODA

Překlad položek dotazníku *NEO-FFI* do češtiny

Překlad původní verze dotazníku *NEO-FFI* do češtiny byl proveden nezávisle dvěma psychology. České znění jednotlivých položek bylo formulováno po diskusi mezi oběma překladateli. Zpětný překlad české verze provedený jiným překladatelem byl odeslán autorům dotazníku, kteří navrhli úpravu šesti položek. Znění jednotlivých položek dotazníku je uvedeno v tabulce 3.

Respondenti

Dotazník *NEO-FFI* byl administrován 945 respondentům (417 mužům a 518 ženám, 10 respondentů neuvedlo pohlaví) ve věku od 14-81 let (průměrný věk 24,34; 15 respondentů neuvedlo svůj věk).

VÝSLEDKY

Deskriptivní statistiky (průměry, standardní odchylky a koeficienty reliability alfa) jsou uvedeny v tabulce 1.

Tab. 1 Deskriptivní statistiky škál dotazníku *NEO-FFI* a jejich reliability

Škály <i>NEO-FFI</i>	M	SD	α
Neuroticismus	35.96	7.62	0.81
Extraverze	41.24	6.78	0.79
Otevřenost	38.09	5.79	0.60
Přívětivost	42.18	5.70	0.69
Svědomitost	40.16	7.38	0.84

Poznámky: M = průměr jednotlivých škál, SD = směrodatná odchylka, α = Cronbachův koeficient reliability

Tab. 2 Korelace škál dotazníku *NEO-FFI*

	N	E	O	P	S
Neuroticismus					
Extraverze	-.33**				
Otevřenost	0.8*	.13**			
Přívětivost	-.15**	.07*	.08*		
Svědomitost	-.30**	.20**	-.06	.21**	

Poznámky: * $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.01$, $N = 945$

Tab. 3 Faktorová analýza položek dotazníku NEO-FFI

POLOŽKY DOTAZNÍKU NEO-FFI	N	E	FAKTORY			h ²
			O	P	S	
NEUROTICISMUS: 8+, 4-						
-1 Hned tak se jen neznepokojím.	43	-17	-01	11	06	45
+6 Často se cítím horší než ostatní.	62	-01	06	07	-10	49
+11 Pokud jsem vystaven velkému stresu, mám občas pocit, že se zhroutím.	53	-11	01	10	19	50
-16 Jen zřídka se cítím osamělý nebo smutný.	36	-30	23	-06	-11	59
+21 Často se cítím napjatý a nervózní.	66	-14	-03	-11	01	54
+26 Mnohdy se cítím zcela bezcenný.	65	-13	11	-02	-11	58
-31 Zřídka kdy pocítím strach nebo úzkost.	53	-13	08	18	-16	44
+36 Často mě rozčílí způsob jednání ostatních lidí se mnou	38	14	-06	-40	01	49
+41 Pokud se něco nedaří, až příliš často se tím nechávám odradit a mám pocit, že to vzdám.	56	-03	-13	-00	-27	50
-46 Jen zřídka kdy jsem smutný a depresivní.	42	-36	14	-04	-07	64
+51 Často se cítím bezmocný a chci, aby mi někdo pomohl vyřešit mé problémy.	66	07	02	00	-16	52
+56 Mnohdy se tak stydím, že bych se nejraději schoval.	56	-06	10	-10	-17	50
EXTRAVERZE: 8+, 4-						
+2 Mám rád kolem sebe mnoho lidí.	03	66	-01	-02	06	65
+7 Snadno se rozesměji.	04	64	07	07	-03	56
-12 Nepovažuji sám sebe za příliš veselého.	-18	62	-02	02	-14	60
+17 Velmi rád se bavím s jinými lidmi.	-02	68	07	00	09	65
+22 Jsem rád tam, kde se něco děje.	-04	61	03	-12	00	59
-27 Dávám obvykle přednost tomu, když mohu dělat věci sám.	-03	19	-13	21	-24	53
+32 Často mám pocit, že překypuji energií.	-15	50	15	-30	13	49
+37 Jsem radostný, dobře naladěný člověk.	-20	70	06	05	11	66
-42 Nejsem příliš radostným optimistou.	-33	55	04	12	01	51
+47 Vedu život v rychlém tempu.	-14	33	-02	-35	15	43
-52 Jsem velmi aktivní osoba.	-17	47	20	-21	33	54
+57 Nežli bych vedl jiné, raději jdu vlastní cestou.	-15	19	05	18	13	62
OTEVŘENOST. 5+, 7-						
-3 Nerad ztrácím svůj čas denním sněním.	14	-06	36	09	-29	47
-8 Pokud jednou najdu správnou cestu, jak něco udělat, držím se jí.	-00	-11	03	03	-39	54
+13 Jsem fascinován motivy, které nalézám v umění a v přírodě.	05	04	68	07	10	59
-18 Myslím si, že studenti jsou pouze zmateni a svedeni na nesprávnou cestu, pokud vyslechnou řečníky zastávající rozdílná stanoviska.	-23	-00	28	10	-18	52
-23 Poezie na mě má velmi malý nebo vůbec žádný vliv.	-02	06	58	11	04	63
+28 Často ochutnávám nová a cizokrajná jídla.	03	33	15	-25	07	48
-33 Jen zřídka si povšimnu nálady nebo pocitů, které vyvolávají okolní vlivy.	-07	05	36	27	-01	52
-38 Věřím, že při morálních rozhodování bychom se měli řídit názory našich náboženských autorit.	-10	-01	-16	-03	-04	58
+43 Při čtení poezie či pohledu na umělecké dílo se mnohdy chvěji vzrušením,	04	04	67	01	05	67
-48 Nezajímám se o spekulace na téma podstaty vesmíru nebo smyslu bytí člověka.	-00	-00	59	-04	-08	47
+53 Jsem chtivý vědění.	-13	09	48	-15	32	48
+58 Často si rád pohrávám s teoriemi nebo abstraktními myšlenkami.	10	-05	58	-24	-09	57

Tab. 3 Faktorová analýza položek dotazníku NEO-FFI (pokračování)

POLOŽKY DOTAZNÍKU NEO-FFI	FAKTORY					
	N	E	O	P	S	h ²
PŘÍVĚTIVOST: 8-, 4+						
+4 Snažím se být zdvořilý ke každému, koho potkám.	07	05	21	37	43	52
-9 Často se dostanu do sporu se svou rodinou nebo se spolupracovníky.	-29	-10	01	43	26	47
-14 Mnozí lidé si o mně myslí, že jsem egoistický a sobecký.	-08	17	-05	56	13	58
+19 Raději bych s ostatními spolupracoval než s nimi soupeřil.	23	14	-00	38	15	46
-24 Jsem náchylný k tomu, že znevažuji záměry jiných a stavím se k nim skepticky.	-17	00	08	38	20	47
-29 Věřím tomu, že většina lidí mě povede, pokud jim k tomu dám příležitost	-24	15	18	18	-21	48
+34 Většina lidí, které znám, mě mají rádi.	-08	42	02	29	14	46
-39 Někteří lidé mne považují za chladného a vypočítavého.	-03	22	04	61	04	56
-44 Ve svých názorech jsem tvrdošijný a neústupný.	-00	-20	01	52	-09	50
+49 Většinou se pokouším být ohleduplný a citlivý.	09	14	27	40	32	52
-54 Pokud někoho nemám rád, dám mu to najevo.	05	-09	01	36	07	44
-59 Je-li to nutné, neváhám manipulovat lidmi, abych dosáhl toho, co chci.	09	-08	04	55	-02	41
SVĚDOMITOST: 8+, 4-						
+5 Svě věci udržuji v pořádku a čistém stavu.	01	02	-07	18	64	49
+10 Svůj čas si dovedu dobře zorganizovat tak, abych všechny věci vyřídil včas.	-12	03	-06	00	63	52
-15 Nejsem příliš systematickým člověkem.	-16	05	-10	06	52	45
+20 Pokouším se o splnění všech svěřených úkolů s maximální svědomitostí.	11	-05	02	14	69	59
+25 Mám přesně vymezené cíle a pracuji systematicky na jejich dosažení.	-06	09	04	-23	64	59
-30 Promarním mnoho času než začnu s prací.	-31	-06	-04	13	51	59
+35 Pracuji tvrdě na dosažení svých cílů.	-06	18	03	-32	58	59
+40 Pokud něco slíbím, vždy to dodržím.	-06	02	05	17	56	50
-45 Někdy na mne není takové spolehnutí, jaké by mělo být.	-15	-08	-07	21	46	59
+50 Jsem výkonná osoba, která svou práci vždy dotáhne do konce.	-12	08	00	-03	64	49
-55 Snad nikdy nebudu schopen uvést pořádek do svého života.	-27	13	-01	22	43	53
+60 Usiluji o dokonalost ve všem, co dělám.	-00	14	13	-22	53	55

Poznámky: Čísla v prvním sloupci označují pořadí položky v dotazníku NEO-FFI, znaménko + označuje položku měřící ve sloupci nadepsaný faktor, - označuje jeho protipól. Faktorové náboje $\geq .30$ jsou vtištěny tučně, h^2 = komunalita.

Průměry, uvedené v tabulce 1, byly získány následujícím způsobem. Respondenti zaznamenávali své odpovědi na pětibodové škále vymezené výroky od „vůbec nevystihuje“ po „zcela vystihuje“. Pět variant odpovědí bylo kódováno jako 1 – 5, neutrální odpověď byla označena 3. Průměry byly spočítány pro každou škálu.

Hodnoty Cronbachova koeficientu alfa se pohybují v rozmezí od 0.60 (*Otevřenost*) do 0.84 (*Svědomitost*).

V tabulce 2 jsou uvedeny hodnoty korelací mezi škálami české verze *NEO-FFI*.

Výsledky ukazují, že s výjimkou korelací mezi škálou měřící *Svědomitost* a *Otevřenost vůči zkušenosti* spolu ostatní škály statisticky významně korelují. Hodnoty

koeficientů korelace jsou nízké, což ukazuje na uspokojivou diskriminační validitu škál. Obdobné hodnoty korelací mezi škálami byly zjištěny i ve výzkumu na německé populaci (Borkenau, Ostendorf, 1993).

U dotazníků, konstruovaných na základě faktorové analýzy, se předpokládá, že faktorové náboje položek, určených k měření jednotlivých škál, by měly odpovídající škály sytit více než 0.30. K prověření tohoto předpokladu byla provedena faktorová analýza metodou hlavních komponent. Na základě scree-testu bylo extrahováno pět komponent, které byly rotovány metodou Varimax. Uvádíme prvních 7 vlastních hodnot 7.51, 4.22, 3.69, 3.49, 2.47, 1.57, 1.41, na kterých je jasně vidět „zlom“ mezi pátou a šestou hodnotou. Prvních pět komponent vyčerpává 35,69% rozptylu. Výsledky explorační faktorové analýzy znázorňuje tabulka 3.

Z celkového počtu 60 položek má 52 faktorový náboj 0.30 v odpovídající škále. To znamená, že osm položek je problematických. Dvě položky určené k měření *Extraverze* (27, 57), dvě položky zformulované pro *Otevřenost vůči zkušenosti* (18, 38) a jedna položka ze škály *Přívětivost* (29) nedosahují požadované hodnoty faktorového náboje v žádném faktoru. Položka 28 (zformulovaná pro měření *Otevřenosti vůči zkušenosti*) významně sytí faktor *Extraverze*, položka 8 (zformulovaná pro měření *Otevřenosti vůči zkušenosti*) záporně sytí faktor *Svědomitost*. Položka 34 (zformulovaná pro měření *Přívětivosti*) významně vstupuje hodnotou svého faktorového náboje do faktoru *Extraverze*. Podrobnější údaje viz tabulka 3.

DISKUSE A ZÁVĚRY

Hřebíčková, Ostendorf (1995a) porovnávali základní psychometrické charakteristiky české verze *NEO-FFI* s původní americkou (Costa, McCrae, 1992), německou (Borkenau, Ostendorf, 1993), kanadskou (Holden, Fekken, 1994) a polskou (Szarota 1995b) verzí. Koeficienty reliability se v původní americké verzi pohybují v rozmezí .68 (*Přívětivost*) – .86 (*Neuroticismus*), v německé verzi od .71 (*Otevřenost vůči zkušenosti*, *Přívětivost*) do .85 (*Neuroticismus*, *Svědomitost*), v kanadské verzi od .73 (*Otevřenost vůči zkušenosti*) do .87 (*Neuroticismus*) a v polské verzi od .70 (*Otevřenost vůči zkušenosti*) do .84 (*Svědomitost*). S výjimkou hodnoty koeficientů alfa v české studii .60 pro škálu *Otevřenost vůči zkušenosti* a .69 pro škálu *Přívětivost*, přesahují koeficienty alfa hodnotu .70, která je Nunnallym (1978) a Klinem (1993) uváděna jako hraniční kritérium reliability, kdy lze škálu ještě považovat za spolehlivou. Hodnoty koeficientů reliability korespondují s výsledky faktorové analýzy položek. V německé studii pouze tři položky nesytí předpokládaný faktor (dvě položky ze škály *Otevřenost vůči zkušenosti*, jedna ze škály *Přívětivost*). V kanadské studii je takových problematických položek pět (dvě ze škály *Otevřenost vůči zkušenosti*, tři ze škály *Svědomitost*). V polské studii byly identifikovány čtyři položky, které sytí odpovídající škálu $\geq .30$. Jedná se vždy o dvě položky spadající do škál *Otevřenost vůči zkušenosti* a *Přívětivost*.

Nižší vnitřní konzistenci v české verzi dotazníku *NEO-FFI* má škála měřící *Otevřenost vůči zkušenosti* a škála měřící *Přívětivost*. Také v původní americké, i ve výše zmíněných národních verzích, byly zjištěny nižší hodnoty koeficientů reliability právě u těchto škál.

Položka 8 (viz tabulka 3), která by měla sytit škálu *Otevřenost vůči zkušenosti*, sytí záporně škálu *Svědomitost*. Další tři položky (18, 28, 38), které nesytí předpokládanou škálu *Otevřenost vůči zkušenosti*, jsou podle našeho názoru specifické pro západní styl života a pravděpodobně dosud neodrážejí realitu a životní zkušenosti lidí v České republice. Například v položce 18 se respondenti mají vyjádřit, zda dokáží akceptovat rozdílná stanoviska a názory, která jsou jim prezentována. Položka nevstupuje do žádného z faktorů a tento výsledek lze vysvětlit například tím, že si lidé

v České republice zatím pravděpodobně nezvykli, že na stejnou věc mohou ve společnosti existovat zcela rozdílné názory, které se však nevyklučují. Autorita církve se sice za posledních šest let zvýšila, ale je stále menší než v USA. Proto položka 38, dotazující se na to, zda se lidé při morálních rozhodováních řídí názory náboženských autorit, nesytí faktor *Otevřenost vůči zkušenosti*, ani žádný jiný. Stejná položka je problematická i v ruské verzi dotazníku (R. R. McCrae, osobní sdělení, březen 1996) a také ve verzi polské a německé. Opatrně lze formulovat hypotetické vysvětlení, že církevní autority v Evropě jsou vnímány odlišně než v USA. Detailnější prozkoumání tohoto vztahu by pravděpodobně objasnilo, proč je zmíněná položka v evropských verzích dotazníku problematická. Položka 28, dotazující se na to, zda respondenti často ochutnávají nová a cizokrajná jídla, odpovídá spíše reáliím zemí, kde jsou cizokrajná jídla běžně dostupná a možnost cestovat nebyla omezena politickým vývojem. Lze také spekulovat o národní mentalitě jako výkladu velmi divergentních zjištění ve vztahu k této položce v jednotlivých národních souborech.

O problematičnosti dimenze *Otevřenost vůči zkušenosti* svědčí také fakt, že čeští respondenti upřednostňují při sebeposouzení intelektové charakteristiky, přestože slovní zásoba českého jazyka obsahuje slova popisující otevřenost vůči zkušenosti. Pátý faktor Big Five, získaný v lexikální studii (Hřebíčková, 1996), je v češtině reprezentován přídatnými jmény charakterizujícími pouze *Intelekt* (inteligentní, neinteligentní, nenadaný). Avšak výzkum, založený na analýze přídatných jmen užívaných při měření BF (Hřebíčková, Ostendorf, 1995b), existenci faktoru *Imaginace – Otevřenost vůči zkušenosti* v češtině potvrdil.

Česká verze dotazníku *NEO-FFI* se jeví jako užitečný nástroj pro měření pěti obecných rysů osobnosti a po přeformulování problematických položek³⁾ by se dotazník mohl stát relativně spolehlivou a časově nenáročnou metodou pro diagnostiku důležitých dimenzí osobnosti. Z hlediska praktického využití je možné dotazník považovat za perspektivní metodu, například již tím, že obsahuje škály měřící *Svědomitost a Přívětivost*, které jiné „klasické“ u nás používané dotazníky neobsahují.

LITERATURA

Barrick, M. R. – Mount, M. K.: The Big Five personality dimensions and job performance: A meta-analysis. <i>Personnel Psychology</i>, 44, 1991, 1–26. Block, J.: A contrarian view of the five-factor approach to personality description. <i>Psychological Bulletin</i>, 117, 1995, 187–215. Borkenau, P. – Ostendorf, F.: Comparing	exploratory and confirmatory factor analysis: A study on the five-factor model of personality. <i>Personality and Individual Differences</i>, 11, 1990, 515–524. Borkenau, P. – Ostendorf, F.: NEO-Fünf-Faktoren Inventar (NEO-FFI) nach Costa und McCrae. Göttingen, Hogrefe 1993. Briggs, S. R.: The optimal level of measurement for personality constructs. In: D. M. Buss, N. Cantor (Eds.), <i>Personality Psycho-</i>

³⁾ 7 problematických položek bylo přeformulováno následujícím způsobem:

Extraverze:

27. Raději bývám sám/sama než ve společnosti lidí.

57. Nebaví mě vést druhé lidi.

Otevřenost vůči zkušenosti:

8. Když si osvojím již vyzkoušený postup, jak něčeho dosáhnout, držím se ho.

18. Myslím, že je zbytečné, aby lidé naslouchali rozdílným názorům významných osobností, protože si z nich stejně nedovedou žádný vybrat.

28. Často si doma připravuji nová nebo cizokrajná jídla nebo si je objednávám v restauraci.

38. Věřím tomu, že bychom měli při rozhodování v závažných životních situacích brát v úvahu názory lidí, kterých si vážíme.

Přívětivost:

29. Věřím tomu, že pokud bych to dovolil/a, tak by mě většina lidí využila pro své cíle.

- logy: Recent Trends and Emerging Directions. New York, Springer-Verlag 1989, 246-260.
- Caprara, G. V. – Barbaranelli, C. – Borgogni, L. – Perugini, M.: „The Big Five Questionnaire“: A new questionnaire to assess the five factor model. *Personality and Individual Differences*, 15, 1993, 281-288.
- Caprara, G. V. – Perugini, M.: Personality described by adjectives: The generalizability of the Big Five to the Italian lexical context. *European Journal of Personality*, 8, 1994, 357-369.
- Caprara, G. V. – Barbaranelli, C. – Borgogni, L.: BFQ: Big Five Questionnaire. Manuale. Firenze, Organizzazioni Speciali 1993.
- Caprara, G. V. – Barbaranelli, C. – Bermudes, J. – Maslach, Ch.: A cross-cultural comparison of characteristics of the Big Five Questionnaire (v tisku).
- Costa, P. T. – McCrae, R. R.: Still stable after all these years: Personality as key to some issues in adulthood and old age. In: P. B. Baltes, O. G. Brim, Jr. (Eds.), *Life-span Development and Behavior*, New York, Academic Press 1980.
- Costa, P. T. – McCrae, R. R.: The NEO Personality Inventory. Manual Form S and Form R. Odessa, Psychological Assessment Resources 1985.
- Costa, P. T. – McCrae, R. R.: Personality in adulthood: A six-year longitudinal study of self-reports and spouse ratings on the NEO Personality Inventory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1988, 853-863.
- Costa, P. T. – McCrae, R. R.: NEO PI/FFI manual supplement. Odessa, Psychological Assessment Resources 1989.
- Costa, P. T. – McCrae, R. R.: NEO PI-R Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R). Odessa, Psychological Assessment Resources 1992.
- De Raad, B.: The replicability of Big Five personality dimensions in three word-classes of the Dutch language. *European Journal of Personality*, 6, 1992, 15-29.
- Di Blas, L. – Forzi, M.: A further step towards the Italian taxonomy of personality descriptive terms. Seventh Conference on Personality Psychology, EAPP, Madrid 1994.
- Goldberg, L. R.: An alternative „description of personality“: The Big Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1990, 1216-1229.
- Hendriks, A. A. J. – Hofstee, W. K. B. – De Raad, B.: Construction of the AB5C Inventory: Preliminary findings on the Dutch item pool. Seventh European Conference on Personality Psychology, EAPP, Madrid 1994.
- Holden, R. R. – Fekken, G. C.: The NEO Five-Factor Inventory in a Canadian context: Psychometric properties for a sample of university woman. *Personality and Individual Differences*, 17, 1994, 441-444.
- Hřebíčková, M. – Ostendorf, F.: The NEO Five-Factor Inventory in the Czech, the German, and the Canadian context. 3rd European Conference on Psychological Assessment, Trier 1995a.
- Hřebíčková, M. – Ostendorf, F.: Building Europe on solid grounds: Common dimensions of personality description in the Czech and the German language based on a comprehensive sample of bipolar rating scales. IV European Congress on Psychology. Athens 1995b.
- Hřebíčková, M.: Pětifaktorová struktura popisu osobnosti. Disertační práce. FFUK, Praha 1996.
- Kline, P.: *The Handbook of Psychological Testing*. New York, London, Routledge 1993.
- McCrae, R. R. – Costa, P. T.: Updating Norman's „adequate taxonomy“: Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1985, 710-721.
- McCrae, R. R. – Costa, P. T. – Busch, C. M.: Evaluating comprehensiveness in personality systems: The California Q-Set and the five-factor model. *Journal of Personality*, 54, 1986, 430-446.
- McCrae, R. R. – Costa, P. T.: Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 1987, 81-90.
- McCrae, R. R. – John, O. P.: An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60, 1992, 175-215.
- Miller, T. R.: The psychotherapeutic utility of the five-factor model of personality: A clinician's experience. *Journal of Personality Assessment*, 57, 1991, 415-433.
- Nunnally, J. C.: *Psychometric Theory*. New York, McGraw-Hill 1987.
- Ostendorf, F.: *Sprache und Persönlichkeitsstruktur: Zur Validität des Fünf-Faktoren-Modells der Persönlichkeit*. Regensburg, S. Roderer Verlag 1990.
- Pidemont, R. L. – McCrae, R. R. – Costa, P. T.: Adjective Check List Scales and the five factor model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 1991, 630-637.
- Szarota, P.: Five factors of Polish personality. VIIIth Meeting of International Society for the Study of Individual Differences, IS-SID, Warsaw 1995a.
- Szarota, P.: A polish version of NEO-FFI. University of Warsaw 1995b (nepublikovaný rukopis).
- Szirmák, Z. – De Raad, B.: Taxonomy and structure of Hungarian personality traits. Eu-

- ropean Journal of Personality, 8, 1994, 95–117.
- Šmeljev, A. G. – Pochilko, V. I.: A taxonomy-oriented study of Russian personality-trait names. *European Journal of Personality*, 7, 1993, 1–17.
- Zuckerman, M. – Kuhlman, M. D. – Camac, K.: What lies beyond E and N? Factor analyses of social believed to measure basic dimensions of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1988, 96–107.

SOUHRN

Ve studii jsou uvedeny základní psychometrické charakteristiky české verze NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI). Tento dotazník byl vytvořen k měření pěti obecných dimenzí osobnosti (Big Five). NEO-FFI obsahuje celkem 60 položek, vždy 12 pro každou z pěti dimenzí osobnosti (Neuroticismus, Extraverzi, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost, Svědomitost). Dotazník byl administrován 945 respondentům. Vnitřní konzistence jednotlivých škál se pohybuje v rozpětí od 0.60 do 0.84. Zjištěná faktorová struktura položek NEO-FFI, až na několik výjimek, odpovídá předpokládané struktuře. Problematické položky spadají především do škál Otevřenost vůči zkušenosti a Přívětivost. Rovněž jsou diskutovány základní psychometrické charakteristiky německé, kanadské a polské verze NEO-FFI.